

Baranyai Gábor

Paradigmaváltás az európai hulladékjogban? – Észrevételek a kiterjesztett gyártói felelősség intézményesüléséhez

Paradigm Shift in European Waste Law? – Remarks on the Institutionalisation of Extended Producer Responsibility

Az Európai Unió kiemelt jelentőségű környezetpolitikai újítása volt az 1990-es években az úgynevezett kiterjesztett gyártói felelősség elvének megjelenése a közösségi hulladékjogban. Ezen alapelvnek megfelelően az egyes tagállamok, majd később az EU is bizonyos hulladékról való gondoskodás felelősségét a hulladék birtokosától a termék eredeti gyártójához (vagy első forgalmazójához) telepítette. Bár a kiterjesztett gyártói felelősség mint szakpolitikai eszköz hatékonysága erősen megkérdőjelezhető, az uniós hulladékjog 2016–2018 közötti felülvizsgálata mégis a tagállami eszköztár kiemelt instrumentumává emelte. Ennek megfelelően a hulladékgazdálkodás pénzügyi és logisztikai terhei gyakorlatilag teljes mértékben a gyártókra terhelhetők. Az új szabályozás azonban korántsem teremt egyértelmű helyzetet sem a gyártók, sem a nemzeti jogalkotók és hatóságok számára. Jelen tanulmány a kiterjesztett gyártói felelősség új rendszere kritikus elhatárolási kérdéseinek tisztázására tesz kísérletet.

Kulcsszavak: európai uniós hulladékpolitika, körforgásos gazdaság, kiterjesztett gyártói felelősség

The introduction in the 1990s of the principle of extended producer responsibility was a major environmental policy innovation of the European waste legislation. In line with this principle certain member states and, subsequently, the EU itself started to delegate waste management responsibilities from the holder of the waste to the manufacturer (or the first distributor) of the original product. While the efficiency of extended producer responsibility as a policy tool is questionable, it was nonetheless elevated among the core instruments of national waste action by the revision of EU waste law between 2016 and 2018. Consequently, the financial and organisational burdens of waste management can now be fully placed on the shoulders of producers. Yet, the new legislation does not create an entirely clear regulatory environment for producers or authorities alike. This study aims to clarify some of the critical distinctions under the new system of extended producer responsibility.

Keywords: European Union waste policy, circular economy, extended producer responsibility

Bevezetés

Az Európai Unió hulladékpolitikája és -szabályozása 1975 – az első hulladék-keretirányelv elfogadása – óta néhány nagyjából változatlan célkitűzésen és alapelveken nyugszik. Ezek kiindulópontja egyrészt a megelőzés prioritizálása, másrészt pedig – a „szennyező fizet” elvével összhangban – a hulladékgazdálkodás költségeinek a hulladék birtokosához való telepítése.¹ Ezt az alapvetést törte meg a Németországban és skandináv országokban kialakult *kiterjesztett gyártói felelősség elvének* megjelenése az uniós hulladékjogban a 2000-es években. Ez ugyanis nem a terméklánc végpontját jelentő fogyasztót, hanem a termék gyártóját helyezi a keletkező hulladékért való felelősség origójába. Az alapul fekvő szabályozási logika ugyanis feltételezi, hogy a hulladék kezelésével kapcsolatos pénzügyi terhek vagy gyakorlati feladatok gyártókhöz telepítése azt eredményezi, hogy a gyártók termékeik külső környezeti költségeit szükségképpen internalizálják. Ez pedig olyan folyamatos és megkerülhetetlen ösztönzőként működik majd, amely a gyártókat szüntelenül termékeik környezetbarát kialakítására sarkallja.

A kiterjesztett gyártói felelősség először az elektromos és elektronikai berendezések hulladékairól szóló 2002/96/EK irányelvvel vált az uniós hulladékjog részévé.² A hatályos, 2008-ban elfogadott hulladék-keretirányelv már a hulladékgazdálkodás meghatározó intézményévé emelte, azonban annak bevezetését tagállami döntéstől tette függővé.³ Ehhez képest az uniós hulladékszabályozás 2018 májusában lezárult nagyszabású reformja a kiterjesztett gyártói felelősséget egyenesen a hulladékgazdálkodás szervezésének origójába helyezte. A jogalkotói szándék szerint ez érdemi szerepmódosításra fogja kényszeríteni a hulladékgazdálkodás magán és állami aktorait.

¹ A Tanács 75/442/EGK irányelve (1975. július 15.) a hulladékokról, 3. (1) cikk, 15. cikk.

² Az Európai Parlament és a Tanács 2002/96/EK irányelve (2003. január 27.) az elektromos és elektronikus berendezések hulladékairól, 6–7. cikk.

³ Az Európai Parlament és a Tanács 2008/98/EK irányelve (2008. november 19.) a hulladékokról és egyes irányelvek hatályon kívül helyezéséről, 8. cikk.

Az európai hulladékpánik...

A hulladékgazdálkodás semmiképpen nem tekinthető az uniós környezetpolitika siker-történetének. Az EU környezetvédelmi programjainak visszatérő hulladékgazdálkodási célkitűzései azt sugallják, hogy az unió mindeztidáig képtelen volt a hulladékkérdés alapdilemmáját, nevezetesen a gazdasági jólét (GDP) és a hulladék mennyiségének növekedését érdemben szétválasztani („decoupling”). Ezt jól illusztrálja, hogy az EU környezetvédelmi cselekvési terveiben a hulladékra megfogalmazott célkitűzések nagyjából változatlanok maradtak az elmúlt két évtizedben.

Az 1993–2000 közötti időszakra vonatkozó 5. környezetvédelmi akcióprogram hulladékre vonatkozó fejezete azzal a tételmondattal kezdődik, hogy „a Közösségben keletkező hulladék kezelése az 1990-es évek kulcsfeladata lesz. A hulladék termelődésének jelenlegi növekvő trendjét meg kell állítani és vissza kell fordítani, mind mennyiség, mind pedig környezeti veszélyek és károk tekintetében”.⁴ Közel tíz évvel később elfogadott 2002–2010 közötti 6. akcióprogramban szintén azt olvashatjuk, hogy „el kell érni a hulladék mennyiségének jelentős csökkenését, [...] jelentősen csökkenteni kell az ártalmatlanított hulladék mennyiségét és a keletkező veszélyes hulladék mennyiségét, ugyanakkor kerülni kell a levegőbe, vízbe és talajba történő kibocsátás növekedését”.⁵ Ehhez képest talán nem meglepő, hogy a 2013-tól hatályos 7. akcióprogram egyik fő törekvése továbbra is az, hogy „a környezeti és az egészségügyi károk megakadályozása érdekében csökkenjen az abszolút hulladékkeletkezés és az egy főre jutó hulladékkeletkezés”.⁶ A hulladékkérdés makacsságát mindennél ékeesebben bizonyítják a *hulladékstatisztikák*. A gazdaság méretével és a fogyasztási szokásokkal leginkább közvetlen kapcsolatot mutató *települési hulladékok* mennyisége 2005 és 2016 között uniós átlagban ugyan enyhén csökkent, a tagállamok felében azonban vagy stagnált, vagy egyenesen növekedett.⁷ Ezen időszak alatt a *veszélyes hulladékok* mennyisége – kis mértékben ugyan – de növekedést mutatott.⁸

A hulladékkérdés megoldatlanságát az elmúlt néhány évben néhány, a világsajtó és az európai közbeszéd által intenzíven taglalt fejlemény ismételtelen előtérbe helyezte. Ezek közül talán a leglátványosabb a *tengerek* egyre súlyosabb *műanyagszennyezése*, amely kontinensméretű szemétszigetek kialakulását eredményezte a világóceánban. A műanyagok jelenléte nemcsak esztétikai probléma, hanem a tengeri élőlények szervezetébe

⁴ Towards Sustainability: A European Community programme of policy and action in relation to the environment and sustainable development, OJ, C 138/55, 7. pont.

⁵ Az Európai Parlament és a Tanács 1600/2002/EK határozata (2002. július 22.) a hatodik közösségi környezetvédelmi cselekvési program megállapításáról, 8. cikk (1) bek.

⁶ Az Európai Parlament és a Tanács 1386/2013/EU határozata (2013. november 20.) a „Jólét bolygónk felélése nélkül” című, a 2020-ig tartó időszakra szóló általános uniós környezetvédelmi cselekvési programról, Melléklet, 43. e) pont.

⁷ [http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Municipal_waste_generated_by_country_in_2005_and_2016,_sorted_by_2016_level_\(kg_per_capita\)_png](http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Municipal_waste_generated_by_country_in_2005_and_2016,_sorted_by_2016_level_(kg_per_capita)_png) (A letöltés dátuma: 2018. 06. 28.)

⁸ http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=sdg_12_50&language=fr (A letöltés dátuma: 2018. 06. 28.)

bekerülve súlyosan befolyásolják a vízi és áttételesen a szárazföldi táplálékláncot is.⁹ Ezzel szorosan összefüggő, de nem csak a tengeri élővilágot érintő probléma a *mikroműanyagok* elterjedése, illetve azok természetes ökoszisztémákra és az emberi egészségre gyakorolt hatása. Bár mikroműanyagok számos forrásból kerülhetnek a környezetbe (tipikusan kozmetikumok adalékanyagaként), jelentős méretű a hulladékká vált műanyagok, gumiabroncsok stb. aprózódásából származó levegő-, víz- és talajszennyezés is.¹⁰ Végül *Kína* 2017 júliusában bejelentette, hogy 2018-tól kezdődően megtiltja 24 különböző típusú hulladékáram bevitelét az országba. Mivel a világon keletkező műanyag- és papírhulladék becslések szerint 50%-át (!) Kínában dolgozták fel, a kínai tilalom drámai lépéskényszer elé állította a műanyag hulladékának jelentős részét exportáló Európai Uniót.¹¹

...és a körforgásos gazdaság ígérete

Részben az eddigi politika sikertelensége, részben pedig a növekvő globális nyersanyag-forgalmi kihívások okán az elmúlt tíz évben az EU a hulladékkérdésre egyre inkább nem a hagyományos szakpolitikai keretek között, hanem egy divatos gazdaságpolitikai elképzelésbe: a *körforgásos gazdaság* modelljébe ágyazva keresi a választ. Ezen modell célja, hogy a lineáris anyagfolyamatokat – amelynek kezdete a nyersanyagok és energia kivétele a természetből, záró fázisa pedig a szennyezőanyag kibocsátása – olyan zárt (cirkuláris) folyamatokkal váltsa ki, amelyek fő jellemzője a már meglévő alapanyagok és megújuló energiaforrások minél nagyobb arányú felhasználása. (Korhonen–Honkasalo–Seppälä, 2018:38) Amennyiben sikerül a gyártás-fogyasztás-hulladék ciklust teljes mértékben zárt folyamattá alakítani, akkor a gazdaság és az emberi prosperitás a környezet terhelése nélkül bővíthet. Bár a koncepció alapjai már az 1960-as évek óta ismertek, annak gyakorlati megvalósítását megannyi kulturális, szabályozási, piaci és technológiai akadály hátráltatja az EU-ban és azon kívül is. (Kircherr et al., 2018:267–270)

A körforgásos gazdaságra vonatkozó utalások az unió politikai termékeiben a 2000-es évek első évtizedének vége óta egyre markánsabban jelennek meg. Így, 2008-ban indította útjára az EU az úgynevezett nyersanyag-politikai kezdeményezést (*Raw Materials Initiative*), amelynek három fő célkitűzése között van az ipari nyersanyagellátásnak minél nagyobb mértékben a hulladékok újrafeldolgozása által történő biztosítása.¹² Az EU 2020-ig szóló általános keretstratégiája (EU2020 Stratégia) szintén kiemelt jelentőségű szakpolitikai kérdéssé emelte az erőforrás-hatékonyságot, amelynek önálló, úgynevezett zászlóshajós kezdeményezést szentelt. A kezdeményezés végrehajtására

⁹ www.unesco.org/new/en/natural-sciences/ioc-oceans/focus-areas/rio-20-ocean/blueprint-for-the-future-we-want/marine-pollution/facts-and-figures-on-marine-pollution/ (A letöltés dátuma: 2018. 06. 28.)

¹⁰ <https://edition.cnn.com/2018/04/22/health/microplastics-land-and-air-pollution-intl/index.html> (A letöltés dátuma: 2018. 06. 28.)

¹¹ www.nytimes.com/2018/01/11/world/china-recyclables-ban.html (A letöltés dátuma: 2018. 06. 28.)

¹² A Bizottság Közleménye az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak: Nyersanyag-politikai kezdeményezés: az Európai gazdasági növekedés és foglalkoztatás kritikus szükségleteinek kielégítése (COM/2008/0699 végleges), 2.3. pont.

az Európai Bizottság (a továbbiakban: Bizottság) által előterjesztett ütemterv szerint 2020-ra el kell érni, hogy a „hulladékot erőforrásként kezeljük”.¹³ A 2013-ban elfogadott, fent említett 7. uniós környezetvédelmi akcióprogram az EU három legfontosabb célkitűzéseként határozta meg „az erőforrás-hatékony, zöld és versenyképes, karbonszegény uniós gazdaság kialakítását”.¹⁴

Ennek a folyamatnak a betetőzését jelentette az Európai Bizottság 2015 decemberében kiadott, *Az anyagkörforgás megvalósítása – a körforgásos gazdaságra vonatkozó uniós cselekvési terv* című közleménye,¹⁵ amelyet a Tanács 2016 júniusában elfogadott következtetései¹⁶ erősítettek meg. A következtetések által kijelölt fő cselekvési területek az alábbiak:

- a termékekre vonatkozó tervezési előírások felülvizsgálata (eco-design), a meglévő – alapvetően energiahatékonysági – kritériumok kiterjesztése más környezeti paraméterekre (például újrahasználat, javíthatóság, újrafeldozott anyagok használata stb.);
- iránymutatások elfogadása az elérhető legjobb technikákról szóló referenciadokumentumokban az ipari ágazatok legjobb hulladékgazdálkodási és erőforrás-hatékonysági gyakorlatáról;
- a hulladékká vált termékek gyártóira vonatkozó felelősségi szabályok kiterjesztése és pontosítása;
- a másodnyersanyagok piacának erősítése, így különösen a másodnyersanyagokra vonatkozó minőségi szabványok kidolgozása vagy a hulladékstátusz megszűnési szabályainak pontosítása által;
- különböző (nem specifikált) intézkedések a kritikus nyersanyagok hasznosításának támogatására (többek között a hulladéklerakóból való kinyerés útján);
- különböző (nem specifikált) intézkedések a biohulladék hasznosításának jelentős kiterjesztésére;
- a másodlagos nyersanyagpiac kialakulásának elősegítése, többek között a hulladékstátusz megszűnésére vonatkozó kritériumok egységesítésével, valamint a másodnyersanyagokra vonatkozó minőségi előírások elfogadásával.¹⁷

A cselekvési tervhez kapcsolódó jogalkotási program első fázisát – a hulladékgazdálkodás gerincét adó a hulladék keretirányelv (2008/98/EK), a csomagolási hulladék irányelv (94/62/EK), a hulladéklerakó irányelv (1999/31/EK), valamint az elektronikai hulladék

¹³ A Bizottság Közleménye az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak, a Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának: Az erőforrás-hatékony Európa megvalósításának ütemterve (COM/2011/0571 végleges), 3.2 pont.

¹⁴ 1386/2013/EU határozat, 2. cikk (1) b) pont.

¹⁵ A Bizottság Közleménye az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak, a Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának: Az anyagkörforgás megvalósítása – a körforgásos gazdaságra vonatkozó uniós cselekvési terv (COM/2015/0614 végleges).

¹⁶ A Tanács következtetései a körforgásos gazdaságra vonatkozó uniós cselekvési tervről www.consilium.europa.eu/hu/press/press-releases/2016/06/20/envi-conclusions-circular-economy/ (A letöltés dátuma: 2018. 06. 28.)

¹⁷ Uo., 6–16. pontok.

(2012/19/EU) irányelvek módosítását – két és fél év tárgyalás után a Tanács május 22-én zárta le.¹⁸

Az uniós hulladékjog 2018-as reformja

A 2018 nyarán elfogadott, nemzeti szinten 2020-tól alkalmazandó új jogszabályok első látásra kimerülnek a meglévő keretrendszer lineáris szigorításában. Így:

- a települési hulladék és a csomagolási hulladék kapcsán jelentősen növekednek az általános hasznosítási és az anyagában történő feldolgozásra (*recikládó*) vonatkozó célértékek;¹⁹
- az új keretirányelvi rendelkezések lényegesen bővítik a hulladékok kötelező elkülönített gyűjtésére vonatkozó kötelezettséget: amennyiben szükséges az újrahasználatához vagy a hasznosításhoz, akkor főszabály szerint *kötelező a hulladékok szelektív gyűjtése*. A szelektív gyűjtéstől csak kivételesen lehet eltekinteni, a szelektív gyűjtési kötelezettség alóli derogációkat pedig rendszeresen felül kell vizsgálni.²⁰ Emellett az új szabályozás kiterjeszti a szelektív hulladékgyűjtési kötelezettséget a biohulladéokra (2023-ig),²¹ a háztartási eredetű textilhulladéokra (a papír, fém, műanyag és üveg mellett),²² valamint háztartási eredetű veszélyes hulladékokra²³ (mindkettő: 2025-ig);
- 2035-ig a *hulladéklerakóban* elhelyezett települési hulladék mennyiségét a képződő települési hulladék összmenyiségének 10%-ára vagy kevesebbre *kell csökkenteni*. A fenti határidő bizonyos feltételek mellett legfeljebb öt évvel meghosszabbítható.²⁴ A tagállamoknak meg kell tiltaniuk az újrahasználatra való előkészítés és újrafeldolgozás céljából elkülönítve gyűjtött hulladékok lerakóban történő elhelyezését. Ez alól kivételt jelentenek a szelektíven gyűjtött hulladékok kezeléséből származó azon hulladékok, amelyek esetében a lerakás biztosítja a legjobb környezeti eredményt.²⁵

A jóval nagyobb mértékű gazdasági, politikai, lakossági érdeksérelemmel járó *megelőzés* és újrahasználat kapcsán az új irányelvi rendszer nem lép túl a különböző programok, szoft ösztönzők, tudatformáló kampányok stb. előírásán. Így különösen, sem

¹⁸ Az Európai Parlament és a Tanács 2018/849 irányelve (2018. május 30.) az elhasználdott járművekről szóló 2000/53/EK irányelv, az elemekről és akkumulátorokról, valamint a hulladékelemekről és -akkumulátorokról szóló 2006/66/EK irányelv, valamint az elektromos és elektronikus berendezések hulladékaikról szóló 2012/19/EU irányelv módosításáról; az Európai Parlament és a Tanács 2018/850 irányelve (2018. május 30.) a hulladéklerakókról szóló 1999/31/EK irányelv módosításáról, az Európai Parlament és a Tanács 2018/851 irányelve (2018. május 30.) a hulladékokról szóló 2008/98/EK irányelv módosításáról, az Európai Parlament és a Tanács 2018/852 irányelve (2018. május 30.) a csomagolásról és a csomagolási hulladékról szóló 94/62/EK irányelv módosításáról.

¹⁹ Települési hulladék – 2025: 55%, 2030: 60%, 2035: 65%, csomagolási hulladék – 2025: 65%, 2030: 70%.

²⁰ 2008/98/EK irányelv, 10. cikk (2) bek.

²¹ Uo., 22. cikk (1) bek.

²² Uo., 11. cikk (1) bek.

²³ Uo., 20. cikk.

²⁴ 1999/31/EK irányelv, 5. cikk (5) bek.

²⁵ Uo., 5. cikk (3) bek.

a megelőzés, sem pedig az újrahasználat kapcsán nem állapít meg kötelező célértékeket (bár ezek bevezetésének szükségességét a Bizottság 2024-ig megvizsgálja).²⁶ Hasonlóképpen, a fenti lerakási korlátozástól eltekintve az új irányelv nem vezet be az ártalmatlanításra vonatkozó általános vagy számszerű részleges korlátozásokat. Mindazonáltal 2024-ig a Bizottság megfontolja az egyes ártalmatlanítási műveletek részletes szabályozását és korlátozását, és szükségképpen javaslatot tesz az ártalmatlanításra kerülő hulladék mennyiségének csökkentésére irányuló célértékekre.²⁷

Mindenezek tükrében a 2018-as reform legfontosabb érdemi szakpolitikai innovációja az úgynevezett kiterjesztett gyártói felelősség elvének a hulladékgazdálkodás központi szervező intézményévé történő emelése.

A kiterjesztett gyártói felelősség születése és tündöklése Európában

A kiterjesztett gyártói felelősség elméleti modellje

A kiterjesztett gyártói felelősség (*extended producer responsibility* – EPR) elméleti gyökerét az a felismerés jelenti, hogy bár hulladékgazdálkodási szempontból de facto egy adott termék végső használója tekinthető *szennyezőnek*, a fogyasztó befolyása a termék környezeti hatásaira, így különösen az azt determináló tervezési paraméterekre (összetétel, javíthatóság, újrafeldolgozhatóság stb.) elenyésző. (Sachs, 2006:65) Ekképp a fogyasztók fogyasztási és szemetelési szokásait ugyan lehet különböző pénzügyi ösztönzőkkel (például fogyasztási adókkal) befolyásolni, annak azonban csak a keletkező hulladék mennyiségére lesz hatása, összetételére, veszélyességére stb. nem. Ezért szükséges a lineáris termékláncot feltörni és zárt hurokká alakítani úgy, hogy a termékért viselt általános gyártói felelősséget kiterjesztjük a termékből keletkező hulladékokra is. Az EPR koncepciója – amelyet többen is a '90-es évek legfontosabb környezetpolitikai újításaként értékelnek (Sachs, 2006:54) – számos sürgető hulladékgazdálkodási problémára ígért egyidejű megoldást:

- mivel a gyártók kötelesek a külső (externális) környezeti költségek internalizálására, ezért érdekeltté válnak a termékeik átalakítására, hogy a hulladékgazdálkodás rájuk eső anyagi terheit csökkentsék;
- az EPR biztosít(hat)ja a magánszektor műszaki tudásának és hatékonyságának a bevonását a hulladékgazdálkodásba (innovációra való ösztönzés);
- a visszavétel és a hasznosítás növekedésével értelemszerűen csökken a lerakásra vagy égetésre (azaz ártalmatlanításra) kerülő hulladékok mennyisége, illetve az eredeti nyersanyagok használata;
- a hulladékgazdálkodás költségeit nem kizárólag az önkormányzatok (állam, adófizetők stb.) viselik, hanem elsősorban a hulladékká vált termékek gyártói. (Lifset–Atasu–Tojo, 2013:162)

²⁶ 2008/98/EK irányelv 9. cikk (9) bek.

²⁷ Uo., 12. cikk (2) bek.

A különböző EPR-rezsimek általában az alábbi gyártói kötelezettségeket fedik le:

- *gazdasági felelősség*: a gyártó kötelezése a hulladékká váló termék kezelésével járó költségek részleges vagy teljes egészében történő viselésére;
- *fizikai felelősség*: a gyártó kötelezése a hulladék tényleges visszavételére;
- *információs felelősség*: a fogyasztó és a hulladék kezelésében részt vevők tájékoztatása;
- *környezeti felelősség*: a termék által okozott környezeti károk helyreállításának kötelezettsége. (Massarutto, 2013:13)

A kiterjesztett gyártói felelősség megjelenése az uniós hulladékjogban

Az EPR intézményesítésére első ízben a '90-es években Németországban és Svédországban került sor. (Fishbein, 1994:1) Ezt követte az Európai Unió környezetvédelmi szabályozása, amely különböző speciális hulladékaromok kapcsán, több lépcsőben vonta be a gyártókat a hulladékgazdálkodás kötelezetti körébe. (Sachs, 2006:68–71) Ennek első, de korántsem vegytiszta példája a hulladékká vált járművekről 2000-ben elfogadott irányelv, amely különböző kötelező újrahasználati, illetve újrafeldolozási célokat írt elő a gyártók, illetve a kereskedők és egyéb szolgáltatók számára.²⁸ Egyúttal az irányelv korlátozta bizonyos veszélyes anyagok autóiipari felhasználását, továbbá általános előírásokat fogalmazott meg a gépjárművek szétszerelhetősége, az alkatrészek újrahasználata, valamint hasznosítása kapcsán.²⁹

Az elektronikus és elektronikai termékek hulladékairól szóló, 2003-ban elfogadott irányelv már sokkal egyértelműbben telepíti a hulladékokért való felelősséget a gyártókhoz. Így, a gyártók kötelesek a szelektív gyűjtési rendszerek felállításának és működtetésének finanszírozására, valamint a begyűjtött hulladék kezelésére és (ezen belül) bizonyos hasznosítási célú irányzatok teljesítésére.³⁰ Az irányelv egyúttal lehetővé tette, hogy a gyártók az EPR körébe tartozó kötelezettségeiket ne csak egyénileg, hanem úgynevezett gyártói (kollektív) szervezetek útján is teljesíthessék.³¹ Ennek lényege, hogy nem az egyes gyártónak kell nyomon követnie a hulladéknak a sorsát és gondoskodni annak kezeléséről, hanem bizonyos pénzügyi hozzájárulás (licenccdíj) megfizetése mellett a gyártók által létrehozott szervezet gondoskodik nevükben és javukra kötelezettségeik teljesítéséről. (Hickle, 2014:56) Az irányelv a tagállamok kötelezettségévé tette emellett, hogy ösztönözzék a gyártókat, hogy „az elektromos és elektronikus berendezéseket olyan módon tervezzék meg és állítsák elő, amely figyelembe veszi és megkönnyíti a szétszerelést és a hasznosítást”.³² Mindazonáltal, a termékek legfontosabb környezeti

²⁸ Az Európai Parlament és a Tanács 2000/53/EK irányelve (2000. szeptember 18.) az elhasznált járművekről, 5–8. cikkek.

²⁹ Uo., 4. cikk.

³⁰ Az Európai Parlament és a Tanács 2002/96/EK irányelve (2003. január 7.) az elektromos és elektronikus berendezések hulladékairól, 6–8. cikkek.

³¹ Uo., 5. cikk (3) bek., 6. cikk (1) bek., 7. cikk (1) bek.

³² Uo., 4. cikk.

paramétereinek javítását – nevezetesen azok veszélyesanyag-tartalmának csökkentését – nem bízta az EPR (feltételezett) piaci önszabályozó mechanizmusaira. Az érintett termékekben megengedett veszélyes anyagok körét és mennyiségét ugyanis egy külön jogszabály – a 2002/95/EK irányelv³³ – tételesen korlátozta.

A kiterjesztett gyártói felelősség széles körű tagállami alkalmazását kívánták elősegíteni a jelenleg is hatályos hulladék-keretirányelv által 2008-ban bevezetett általános EPR-szabályok. Ezek tág felhatalmazást adnak a tagállamoknak olyan „jogalkotási és nem jogalkotási intézkedések” elfogadására, amelyek a termékek gyártói vagy forgalmazói számára visszavételi, tényleges hulladékgazdálkodási, információs vagy pénzügyi kötelezettségeket állapítanak meg.³⁴ A tagállamok emellett – a belső piaci sérelme nélkül – intézkedéseket fogadhatnak el a „környezeti hatás, valamint a gyártás és a későbbi használat során a hulladékkeletkezés csökkentését célzó terméktervezés ösztönzésére” (például újrahasználatra való alkalmasság, reciklációt elősegítő összetétel stb.).³⁵ Az EPR horizontális részleges bevezetése azonban nem vált kötelezővé.

A kiterjesztett gyártói felelősség alkalmazási tapasztalatai

Az EPR másfél évtizedes uniós alkalmazása egy sajátos félsikertörténet. Egyrésztől, a visszavételi kötelezettséggel megtámogatott kötelező hasznosítási célok jelentős mértékben növelték az anyagában történő hulladékhasznosítás mértékét, ezáltal csökkentve a lerakásra, égetésre kerülő hulladékok mennyiségét. E tekintetben az EPR mindenféleképpen teljesítette egyik célját. (Massarutto, 2013:14) Másrésztől, az empirikus tapasztalatok azt mutatják, hogy a különböző nemzeti EPR rendszerek csak *korlátozott hatást* gyakoroltak a termékek környezeti szempontú (újra)tervezésére. (Lifset–Atasu–Tojo, 2013:162) E tekintetben tehát az EPR alkalmazása korántsem tekinthető eredményesnek, különösen annak tükrében, hogy mind az elektronikai irányelv, mind pedig a hulladék keretirányelv kifejezetten ezt jelöli meg az EPR bevezetése mögötti fő jogalkotói motívumnak.³⁶

Ezen relatív sikertelenség alapvető kérdéseket vet fel az EPR mint szabályozási eszköz alkalmasságával kapcsolatban.

Először is, a tagállami gyakorlat azt igazolja, hogy az EPR megvalósításának általában igen *magasak a tranzakciós költségei*. Ezek ráadásul erősen változnak termékcsoportonként. (Sachs, 2006:67) Egyes hulladékarámok esetén (például elektronikai termékek) a hulladék nyomon követése, gyűjtése, válogatása, hasznosítása az egyes gyártókat aránytalanul komplex és költséges logisztikai feladat elé állítja. Mint fent említettük, erre tekintettel a legtöbb tagállam lehetővé tette, hogy a gyártók kötelezettségeiket

³³ Az Európai Parlament és a Tanács 2002/95/EK irányelve (2003. január 27.) egyes veszélyes anyagok elektromos és elektronikus berendezésekben való alkalmazásának korlátozásáról.

³⁴ 2008/98/EK irányelv, 8. cikk (1) bek.

³⁵ Uo., 8. cikk (2) bek.

³⁶ A kiterjesztett gyártói felelősség elsődlegesen „az olyan termékek tervezésének és gyártásának ösztönzésére szolgáló eszközök egyike, amelyek esetében teljes mértékben figyelembe veszik és megkönnyítik az erőforrások hatékony felhasználását azok teljes életciklusa során”. 2008/98/EK irányelv, preambulum (27) bek.; 2012/19/EU irányelv, preambulum (12) bek.

e célra létrehozott *szervezetek* útján optimalizálják (kollektív teljesítés). Ezzel azonban elveszik a gyártó és a termék hasznosítása közötti közvetlen kapcsolat: a gyártó már nem köteles a hulladékgazdálkodás direkt költségeit gazdálkodásába beépíteni. Ehelyett hasznosítási kötelezettségét teljesítheti valamilyen átalányalapú vagy kis mértékben modulált licenrdíj fizetésével. Így viszont az EPR elveszíti az elvi előnyét más, a visszavételt és az anyagában történő feldolgozást támogató alternatív intézkedésekkel szemben. (Castell–Clift–France, 2004:5)

További jogos kritika az EPR-rel kapcsolatban, hogy a szelektív gyűjtés és az anyagában történő feldolgozás – mint a fenti hulladékstatisztikák igazolják – önmagukban *nem befolyásolják a hulladéktermelés volumenét*. Az, hogy az EPR hatására másképp (de nem kevesebbet) fogyasztanak és szemetelnek a végfelhasználók, gyakran csekély környezeti haszonnal jár, hatása adott esetben kontraproduktív is lehet. (Sachs, 2006:79–80) Az EPR tehát nem alkalmas az európai hulladékpólitika orígóját jelentő megelőzés megvalósítására.

Végül, a gyakorlati tapasztalatok azt mutatják, hogy az EPR nem alkalmas a környezeti célú termékfejlesztés ösztönzésére. A gyártói felelősség kiterjesztésének *innovációs hozadékai* ugyanis elsősorban a hulladékválogatáshoz és a recikláshoz kapcsolódó műszaki újításokban, nem pedig ökológiai szempontból lényegesen kedvezőbb tulajdonságokkal rendelkező termékek kifejlesztésében testesültek meg. (Massarutto, 2013:14) Ennek egyik oka, hogy az újrafeldolgozási kvótákra épülő uniós EPR-rezsim a gyártókat kollektív teljesítésére sarkallja. A kollektív teljesítés viszont *kollektív innovációs érdeklenségre* vezet. Mivel az egyes ipari szereplők és termékeik a rendszerben nem beazonosíthatók, ezért külső kényszer hiányában egyik gyártó sem ruház be fölöslegesen a termékfejlesztésbe, „potyautas” viselkedésük ugyanis a közös ernyő alatt rejtve marad. (Brouillat–Oltra, 2012:241)

Persze a fentiekből nem következik, hogy az uniós szabályozásnak semmiféle hatása nem volt a fogyasztási termékek környezeti paramétereinek változására. Éppen ellenkezőleg: a fenti irányelvek által bevezetett veszélyesanyag-korlátozások és hasznosítási célkitűzések a gyártókat gyors és radikális változásokra kényszerítették a termékfejlesztés során. Ezek a változások azonban nem az EPR szabályozási innovációjának, hanem a hagyományos command-and-control típusú közvetlen előírásoknak voltak be tudhatók. (Massarutto, 2013:18)

Összefoglalva: legfőbb deklarált célja – nevezetesen a termékprofilok környezetvédelmi célú átalakítása – megvalósítására a kiterjesztett gyártói felelősség bevezetésének igen csekély hatása volt. Másodlagos célját, azaz a lerakásra és égetésre kerülő hulladék mennyiségének csökkentését, pedig igen magas költségek mellett valósította meg.

A kiterjesztett gyártói felelősség további kiterjesztése: a 2018-as reform eredményei

A kiterjesztett gyártói felelősség: a hulladékgazdálkodás origója?

A hulladék keretirányelv módosítására irányuló bizottsági javaslatban az EPR-re vonatkozó új cikk az egyetlen olyan koherens új elem, ami érdemben alakítja át az 1975-ben megalkotott és 2008-ban finomított szabályozási architektúrát. A jogszabályjavaslat preambuluma szerint a Bizottság az EPR-t továbbra is a hatékony hulladékgazdálkodás alapvető elemének tekinti, elismeri azonban, hogy azok eredményessége és működése az egyes tagállamokban erősen divergál. Ezt azonban nem az EPR fenti strukturális hiányosságainak tudja be, hanem *a harmonizáció elégtelen szintjének*, amelynek orvoslásához az EPR minimális működési követelményeinek uniós szintű meghatározását látja szükségesnek.³⁷ Az „EPR rendszerek” címen bevezetett komplex új intézkedéscsomag alkalmazása fő szabály szerint továbbra sem kötelező horizontálisan. Mindazonáltal, mivel egyes leányirányelvek egyes speciális hulladékáramok tekintetében kötelezővé teszik a tagállamok által egyébként is széles körben alkalmazott EPR rendszerek bevezetését, az új irányelvi szabályok a kiterjesztett gyártói felelősséget de facto a hulladékgazdálkodás központi intézményévé emelik.

A keretirányelv új rendelkezései jelentős mértékben *egységesítik* az EPR-re vonatkozó nemzeti előírásokat. Mindazonáltal, a több mint kétéves, fordulatokban gazdag együtt döntési eljárás olyan nehézkes és gyakran ellentmondó normaszöveget eredményezett, amely friss jogalkalmazási dilemmák sorával nehezíti a hatóságok és a kötelezettek életét. Ezen kritikus elhatárolási problémákat a továbbiakban az alábbi kérdések mentén elemezzük:

- az EPR-rel kapcsolatos fogalmi változások;
- az EPR rendszerek alkalmazásának kötelező jellege;
- az EPR rendszerek kötelező alkotóelemei;
- az állami hulladékgazdálkodás szereplőinek a feladatai az EPR rendszerek keretei között;
- az EPR rendszerek alapelvei;
- a kollektív teljesítés lehetősége;
- a gyártók és a gyártói szervezetek általános kötelezettségei;
- a gyártók pénzügyi kötelezettségeinek természete és korlátai.

EPR vagy EPR rendszerek? Fogalmi kakofónia és tartalmi szűkítés

A meglévő uniós és tagállami szabályozási dzsungel egyszerűsítését látszólag nem segíti elő az a tény, hogy a keretirányelv által 2008 óta széles körben használt – azonban formálisan nem definiált – *kiterjesztett gyártói felelősség* (EPR) fogalmat a 2018-as módosítás kiegészíti a *kiterjesztett gyártói felelősségi rendszerek* (EPR schemes) gyűjtőnévvel.

³⁷ COM(2015) 595 végleges, preambulum (9) bek.

A probléma elsődleges forrása, hogy az uniós jog nem definiálja, hogy mely kötelezettségeket sorol a *kiterjesztett gyártói felelősség* körébe, bár a fogalom kibontásához fontos segítséget nyújtanak a lehetséges tagállami intézkedéseket felsoroló, példálózó irányelvi rendelkezések. Ezek alapján az EPR tág értelmezése tűnik megalapozottnak, amely felöleli a fizikai kötelezettségeket (visszavétel, hulladékkezelés), a gazdasági és információs kötelezettségeket,³⁸ valamint a termék megfelelő kialakítására vonatkozó kötelezettségeket.³⁹

Ehhez képest az új keretirányelv bevezet egy további fogalmat, amely – a némiképp megtévesztő – *kiterjesztett gyártói felelősségi rendszerek* elnevezés alatt az EPR körébe tartozó gyártói kötelezettségeknek mindössze két aspektusát: nevezetesen a gyártók pénzügyi, valamint hulladékgazdálkodás-szervezési feladatait öleli fel.⁴⁰ Az „EPR rendszerek” ennek alapján leginkább az általános „EPR” fogalom részhalmazának tekinthető.

Bár a módosított keretirányelv mind az EPR, mind pedig az EPR rendszerek fogalmát használja, érdemi új előírásokat kizárólag az EPR rendszerek – azaz a gyártók pénzügyi és szervezési kötelezettségei – kapcsán állapít meg.⁴¹

Kötelező vagy fakultatív?

Az EPR hulladékgazdálkodási hatásai nyilván annak tükrében alakulnak, hogy azt alkalmazták-e egyáltalán a tagállamok, és ha igen, akkor milyen mértékben. Következésképp, az új EPR szabályozás szakpolitikai értékelésének kiinduló kérdése, hogy kötelező-e egyáltalán annak nemzeti szintű bevezetése.

Ezen kérdésre az új irányelvi rendelkezések többretegű és látszólag egymásnak ellentmondó válaszokat adnak. Fő szabály szerint az EPR rendszerek általános *bevezetése nem kötelező*, a kiterjesztett gyártói felelősség alkalmazása vagy elvetése alapvetően a tagállamok szuverén szakpolitikai döntése.⁴² Ez alól vannak azonban de jure és de facto kivételek. Az első legfontosabb (de jure) kivétel, hogy egyes speciális hulladékáramokra vonatkozó uniós jogi aktusok kötelezővé tehetik az EPR alkalmazását. 2003 óta ilyen kötelezettség áll fenn az elektronikai hulladékok tekintetében, másrészt a 2018. évi módosítás expressis verbis kiterjeszti ezt a csomagolási hulladékokra is.⁴³ (Némiképp bizonytalan annak megállapítása, hogy vajon a visszavételi és újrafeldolgozási kötelezettség alá eső *egyéb hulladékok* kapcsán – például a határesetnek tekinthető roncsautók esetén – kell-e alkalmazni az EPR rendszereket). További (de facto) kivételnek tekinthető az a körülmény, hogy több forrásból származó, igen összetett hulladékfajták egyes összetevői kapcsán nem életszerű az EPR részleges (azaz csak egy-egy termékre történő)

³⁸ 2008/98/EK irányelv, 8. cikk (1) bek.

³⁹ Uo., 8. cikk (2) bek.

⁴⁰ Uo., 3. cikk 21. pont.

⁴¹ Uo. 8a. cikk. Megjegyzendő, hogy ez a tartalmi szűkítés nyilvánvaló ellentétben áll azzal a preambulum-i üzenettel, amely az EPR bevezetésének céljaként továbbra is „az olyan termékek tervezésének és gyártásának ösztönzésé[t]” jelöli meg, amelyek „teljes mértékben figyelembe veszik és megkönnyítik az erőforrások hatékony felhasználását azok teljes életciklusa során”. 2018/851 irányelv, preambulum (27) bek.

⁴² 2008/98/EK irányelv, 8. cikk (1) bek.

⁴³ 2018/852 irányelv, 8. cikk.

bevezetése. Azaz hiába nem írja elő a települési hulladékok kapcsán az EPR rendszerek bevezetését a keretirányelv, az a tény, hogy a rendkívül komplex eredetű és összetételű csomagolási hulladékok kapcsán ez kötelező, szükségképpen maga után vonja az EPR rendszerek kiterjesztését valamilyen formában a települési hulladékok egészére is. Összefoglalva, a speciális hulladékáramok szabályozása, a meglévő tagállami megoldások, valamint a hulladékgazdálkodás műszaki és pénzügyi törvényszerűségei *ilyen irányú kötelezettség hiányában is kikényszerítik az EPR rendszerek* minél szélesebb alkalmazását.

Hasonlóan kritikus kérdés, hogy milyen mozgástere van a tagállamoknak az EPR rendszerek alá eső kötelezettségek alkalmazni kívánt *terjedelmének* megállapítása kapcsán. Végül is, ha általában nem kötelező az EPR rendszerek bevezetése, akkor logikusnak tűnik, hogy a tagállamok szabadon válogassanak a rendelkezésre álló eszköztárból. Az új irányelvi szabályozás azonban erre a kérdésre is ellentmondásos, több értelmezési kimenettel rendelkező választ ad. Egyrészt, a jogszabály egyértelművé teszi, hogy amennyiben az EPR keretében a tagállami intézkedések „magukban foglalják a kiterjesztett gyártói felelősségi rendszerek létrehozását, a[kkor az EPR rendszerekről szóló] 8a. cikkben foglalt általános minimumkövetelményeket kell alkalmazni”.⁴⁴ Azaz, ha önszántukból vagy valamelyik leányirányelv nyomán a tagállamok kifejezetten az „EPR rendszerek” bevezetése mellett döntenek, akkor annak tartalmát nem tudják kedvük szerint modulálni. Másrészt, azonban, az irányelv egyáltalán nem tiltja meg, hogy *más elnevezés alatt* az EPR rendszerek egyes elemeit a tagállamok autonóm módon külön-külön alkalmazzák. Sőt, úgy tűnik, hogy az uniós jogalkotó egyenesen támogatja is ezen gyakorlatot azáltal, hogy felhatalmazza a tagállamokat arra, hogy a gyártók önkéntes hulladékgazdálkodási vállalásaik kapcsán a az EPR rendszerekről szóló „8a. cikkben meghatározott általános minimumkövetelmények közül *néhányat vagy valamennyit* alkalmazzanak”.⁴⁵ Ezen sajátos kivételi rendszer alapján a tagállamok – néhány szemantikai trükk segítségével – végső soron tág határok között tudnak „mazzsolázni” az EPR rendszerek körébe sorolt kötelezettségek közül.

Az EPR rendszerek minimumkövetelményei

Függetlenül attól, hogy az EPR rendszerek bevezetése a tagállam saját döntése, vagy azt valamelyik leányirányelv írja elő, a bevezetett intézkedéseknek meg kell felelniük egy sor tartalmi követelménynek. Ezek az alábbiak szerint csoportosíthatók:

- *Feladat- és hatásköri megosztás:* egyértelműen meg kell határozni, hogy a hulladékgazdálkodás egyes szereplőinek melyek a *konkrét feladatai és hatáskörei*. E körbe tartoznak a hulladékká vált termékek gyártói, az EPR kollektív teljesítésére létrejött szervezetek, magán- és köztulajdonú hulladékkezelő szervezetek, önkormányzatok, illetve adott esetben az újrahasználatlaltal és az újrahasználatra előkészítéssel foglalkozó szervezetek és a társadalmi célú vállalkozások.⁴⁶ (Fontos, hogy az új irányelvből nem következik egyik vagy másik települési

⁴⁴ 2008/98/EK irányelv, 8. cikk (1) bek.

⁴⁵ Uo.

⁴⁶ Uo., 8a. cikk (1) bek. a) pont.

hulladékgazdálkodási szervezési modell dominanciája. Azaz a tagállamok szabadon vezethetnek be és tarthatnak fent olyan rendszereket, amelyben a települési hulladékért való felelősséget csak az önkormányzatok/állam, vagy csak a magánszolgáltatók vagy ezek együttesen viselik⁴⁷).

- *Hulladékgazdálkodási célok:* a hulladékhierarchiával összhangban meg kell állapítani az EPR rendszer keretében teljesítendő
 - számszerű megelőzési és hasznosítási célokat, amelyek a hulladék keretirányelvből, illetve a csomagolási irányelvekből következnek;
 - olyan egyéb mennyiségi és minőségi célkitűzéseket, amelyek az EPR rendszer megvalósítása szempontjából a tagállam relevánsnak tekint és bevezet.⁴⁸
 Bár az új keretirányelvi szabályok nem írják elő egyértelműen hulladékgazdálkodási célértékek *egyes gyártók szintjén* történő megállapítását, mégis a preambulumból és a jelentéstételi kötelezettségek megfogalmazásából úgy tűnik, hogy a gyártók vagy szervezeteik is kell hogy rendelkezzenek számszerű célértékekkel.⁴⁹
- *Jelentéstételi rendszer:* ki kell alakítani az EPR jelentési rendszerét, amely legalább az alábbiakra terjed ki:
 - az érintett gyártó által az adott tagállamban forgalmazott termék mennyisége, összetétele;
 - ezen termékekből keletkező hulladék gyűjtése és kezelése, szükség szerint ideértve az egyes anyagáramokat;
 - a fentiekhez szükséges bármely egyéb adat.⁵⁰

Az EPR rendszerek alapelvei

Fontos, hogy az EPR rendszerek kialakítása és működtetése során a gyártók széles körű jogosultságokkal rendelkeznek, amelyeket a keretirányelv 8a. cikk által elszórtan megfogalmazott kvázi alapelvek jelölnek ki. Ezek az alapelvek hivatottak az EPR gazdaságilag hatékony, észszerű és méltányos alkalmazását garantálni az ellentétes (vagy a kérdésben közömbös) állami gyakorlattal szemben is. Ilyen alapelvnek tekinthetők az alábbiak:

- *a gyártók közötti egyenlőség:* tilos az egyes termékek gyártói közötti megkülönböztetés, különösen azok eredete, formája (például e-kereskedelem) vagy mérete alapján;⁵¹
- *az aránytalan igazgatási terhek tilalma:* nem szabad a kis mennyiségeket gyártó vállalkozásokra (ideértve a kis- és középvállalkozásokat) aránytalanul megterhelő igazgatási kötelezettségeket bevezetni;⁵²

⁴⁷ Lásd: A hulladékgazdálkodás állami és magán szereplői az EPR rendszerek keretei között c. fejezetet, lent.

⁴⁸ 2008/98/EK irányelv, 8a. cikk (1) bek. b) pont.

⁴⁹ 2018/851 irányelv, preambulumból (25) bek., 2008/98/EK irányelv, 8a. cikk (3) bek. e) pont.

⁵⁰ 2008/98/EK irányelv, 8a. cikk (1) bek. c) pont.

⁵¹ 2018/851 irányelv, preambulumból (22) bek., 2008/98/EK irányelv, 8a. cikk (1) bek. d) pont.

⁵² Uo., 8a. cikk (1) bek. d) pont.

- *az indokolatlan pénzügyi terhek tilalma*: az EPR rendszer keretében a gyártók teljes pénzügyi felelősséggel rendelkeznek az általuk forgalmazott termékek hulladékának kezeléséért. Pénzügyi terheik azonban nem haladhatják meg a költséghatékony hulladékkezelés költségeit.⁵³ Ezen alapelv egyrészt kiterjeszti, de egyúttal felülről korlátozza is az állam beavatkozását a hulladékgazdálkodás pénzügyi viszonyaiba. Más szóval: fizessenek a gyártók, de csak a saját hulladékaik után;⁵⁴
- *átláthatóság*: a hulladékgazdálkodásért való felelősségi és szervezeti szabályokat egyértelművé és nyilvánossá kell tenni, ideértve az egyes szereplők pénzügyi hozzájárulását, valamint azok megállapításának módját is;⁵⁵
- *részvétel az EPR rendszer kialakításában és működtetésében*: a tagállamoknak az EPR rendszerek szereplőivel rendszeres párbeszédet kell folytatniuk. Ezen érintetti körbe tartoznak a gyártók, a forgalmazók, magán- és köztulajdonú hulladékkezelő szervezetek, önkormányzatok, civil szervezetek, illetve, adott esetben az újrahasználattal és az újrahasználatra előkészítéssel foglalkozó szervezetek és társadalmi célú vállalkozások. A gyártók pénzügyi kötelezettségeit az érintettek bevonásával kell megállapítani.⁵⁶

A gyártói kötelezettségek kollektív teljesítésének lehetősége

A nemzeti EPR rezsimek, illetve az elektronikaihulladék-irányelv eddigi alkalmazásának fontos tanulsága volt, hogy a szelektív gyűjtési és hasznosítási célok több hulladék-áram kapcsán csak akkor teljesíthetőek észszerű anyagi és logisztikai ráfordítások mellett, ha azt az érintett *gyártók egyesülése* szervezi a gyártók javára, valamilyen pénzügyi hozzájárulás fejében.⁵⁷ Ennek tükrében az elektronikaihulladék-irányelv implicite utalt rá, hogy a gyártók kötelezettségeik teljesítése során harmadik személyeket is igénybe vehetnek.⁵⁸ Az uniós jog mindazonáltal a kollektív teljesítés semmilyen további feltételét nem szabályozta.

Ehhez képest az új keretirányelvi szabályozás kifejezetten kimondja, hogy *a gyártók* a kiterjesztett gyártói felelősségi rendszer szerinti *kötelezettségeiknek* eleget tehetnek *egyénilag*, illetve *kollektíven* is.⁵⁹ A kollektív teljesítés lehetőségére az irányelv szövege számos utalást tesz, amelyből a *gyártói* (kollektív) *szervezetek* vonatkozásában az alábbi következtetések vonhatók le:

- a gyártói szervezetek az EPR rendszerek alternatív és egyenrangú kötelezettjei;⁶⁰
- a gyártói szervezeteknek a gyártók a tagjai vagy/és tulajdonosai;⁶¹

⁵³ Uo., 8a. cikk (4) bek. a) pont.

⁵⁴ Lásd: *A gyártók pénzügyi kötelezettségei* c. fejezetet.

⁵⁵ 2008/98/EK irányelv, 8a. cikk (4) bek. c) pont.

⁵⁶ Uo., 8a. cikk (6) bek., 8a. cikk (4) bek. c) pont.

⁵⁷ Lásd: *A kiterjesztett gyártói felelősség megjelenése az uniós hulladékjogban és A kiterjesztett gyártói felelősség alkalmazási tapasztalatai* c. fejezeteket.

⁵⁸ 2008/98/EK irányelv, 8. és 16. cikkek.

⁵⁹ 2018/851 irányelv, preambulum (14) bek.

⁶⁰ Uo., 8a. cikk (1) bek. a) pont, (3) és (5) bek.

⁶¹ Uo., preambulum (14) bek., 2008/98/EK irányelv, 8a. cikk (3) bek. e) pont.

- a gyártói szervezetek feladata, hogy a gyártók kötelezettségeit a gyártók javára teljesítsék;⁶²
- ennek érdekében a gyártói szervezetek a hulladékkezelőkkel szerződéseket kötnének nyilvános kiválasztási eljárás alapján;⁶³
- a tagok a gyártói szervezet részére az általuk értékesített termék egységei vagy a forgalomba hozott termékek tonnamennyisége alapján pénzügyi hozzájárulást fizetnek.⁶⁴

Az irányelv felhatalmazza a Bizottságot, hogy a kollektív teljesítés egyes aspektusait – így az egyes termékek/termékcsoportok után fizetendő pénzügyi hozzájárulás közös számítási szabályait – végrehajtási aktussal megállapítsa.⁶⁵

Fontos, hogy az új irányelv – az EP illetékes bizottságának ilyen irányú kifejezett módosító javaslata ellenére⁶⁶ – nem rendelkezik kifejezetten a gyártói szervezetek szabad alapításának jogáról. Ezen jogosultság nélkül azonban a kollektív teljesítés lehetősége is elenyészne, azért a szervezetalapítás joga mindenféleképpen az EPR rendszerek szerves alkotóelemének tekintendő.

A hulladékgazdálkodás állami és magánszereplői az EPR rendszerek keretei között

Alapvető koncepcionális és gyakorlati kérdése az EPR rendszerek bevezetésének, hogy vannak-e korlátai az állam által a gyártókra ruházható hulladékgazdálkodási kötelezettségeknek. Megteheti-e az állam, hogy *kivonul az ipari és lakossági hulladékgazdálkodás egyes szegmenseiből* (vagy teljes egészéből) és a közszolgáltatás jellegű feladatait átadja a gyártók szervezeteinek? Végül is a hulladékgazdálkodás állami dominanciája történelmi fejlődés, nem pedig műszaki-gazdasági szükségszerűség eredménye.⁶⁷

A kérdés inverze hasonlóan érdekes. Formálhatnak-e *jogot arra a gyártók* (kereskedők, ezek szervezetei stb.), *hogy* ha már amúgy is övék a pénzügyi felelősség, akkor teljes mértékben *átvegyék* egyes hulladékáramok, így különösen a települési hulladék gyűjtését, kezelését stb.? Ez a felvetés különösen ott releváns, ahol a hulladékgazdálkodás rossz hatékonyságú, túlszabályozott, drága stb. állami rendszere a hulladékáram valamennyi szereplője számára szuboptimális eredményre vezet. Ilyen esetben egy, a gyártók által a gazdasági észszerűség mentén szervezett alternatív gyűjtési és kezelési

⁶² 2018/851 irányelv, preambulum (21) bek.

⁶³ 2018/851 irányelv, preambulum (22) bek., 2008/98/EK irányelv, 8a. cikk (3) bek. c) pont.

⁶⁴ Uo.

⁶⁵ Uo., 8. cikk (5) bek.

⁶⁶ 10. sz. módosító indítvány: „Producers should be able, however, to shift their individual responsibility to a collective one *by establishing and steering producer responsibility organisations.*” Draft Report on the proposal for a directive of the European Parliament and of the Council amending Directive 2008/98/EC on waste, PR\1096074EN.doc

⁶⁷ Egyes szakirodalmi vélemények szerint „nincs egyértelműen nyilvánvaló indoka annak, hogy miért a kormányzat és ne az ipar végezze a hulladékok ártalmatlanítását. [...] elméleti szinten a kormányzat kivonulása a hulladékgazdálkodásból kedvező eredményre vezethet”. (Salzman, 1997:1279)

rendszer nemcsak a vállalatok, hanem a fogyasztók és az állam számára is indokolható előnyökkel járna.

A két kérdésre az új irányelvi szabályozás csak indirekt és részleges válaszokat ad. A keretirányelvet módosító irányelv preambulumból az derül ki, hogy a tagállamok előírhatják, hogy termékeik vonatkozásában a hulladék gyűjtését és kezelését a közszolgáltatásokra jellemző feltételek mellett kizárólag a gyártók, illetve szervezeteik végezzék.⁶⁸ Ebben az esetben a gyártóknak az érintett földrajzi terület egészén valamennyi vonatkozó termék kapcsán folyamatosan biztosítaniuk kell a szolgáltatást, még akkor is, ha számukra nem rentábilis.⁶⁹ Az állam tehát széles körben írhatja elő közcélú hulladékgazdálkodási feladatok piaci szereplők általi megvalósítását.

Hasonlóan szűk a gyártók mozgástere, ha saját kezükbe szeretnék venni a hulladékgazdálkodás gyakorlati megvalósítását. A módosító irányelv preambuluma szerint ugyanis az EPR rendszerek bevezetése nem érinti a hulladékgazdálkodás állami szereplőinek a *települési hulladékok* gyűjtésében és kezelésében betöltött, nemzeti szinten definiált helyzetét. Így különösen, az EPR-ből fakadó pénzügyi kötelezettségek nem keletkeztetnek jogot vagy kötelezettséget a települési hulladékgazdálkodás szervezetrendszerének módosítására.⁷⁰ Kevésbé egyértelmű a jogi helyzet a kommunális körön kívül eső hulladékok kapcsán. Mindazonáltal, az irányelv következetes szóhasználata arra utal, hogy a tagállamok diszkrecionális jogköre a tekintetben, hogy a gyártók számára milyen pénzügyi vagy/és szervezési felelősséget állapítsanak meg, igen tág. Azaz az uniós jognak megfelel azon tagállami gyakorlat is, amely a gyártókat *kizárólag pénzügyi hozzájárulás* megfizetésére kötelezi, azonban semmilyen gyakorlati szerepet nem biztosít részükre a hulladékgazdálkodás lebonyolításában. Mint fent láttuk, hasonlóképpen EU-konform az is, ha a gyártók részére az állam széles körű gyakorlati hulladékgazdálkodási feladatokat ír elő. Hangsúlyozni kell azonban, hogy a széles körű állami diszkréció semmiképpen nem jelenthet hatósági önkényt. A hulladékgazdálkodás állami szereplőinek (hatóságok, önkormányzatok, alvállalkozók) mozgástere ezen rendszerek kialakítása, üzemeltetése kapcsán ugyanis nem korlátlan: a hulladékgazdálkodást költséghatékonyan, az érintettek bevonásával kell megszervezniük, költségei pedig nem terhelhetők korlátlanul a gyártókra.⁷¹

A gyártók és a gyártói szervezetek általános kötelezettségei

Az új szabályozás alapján a – némiképp szétszórta fellelhető – releváns rendelkezések közül összeállítható a gyártók és szervezeteik általános kötelezettségeinek a katalógusa az alábbiak szerint:

- A gyártóknak kell biztosítaniuk a megfelelő *hulladékgyűjtő rendszerek* felállítását és működtetését, amennyiben ezt a feladatot nem valamilyen állami szereplő látja el.⁷² Fontos, hogy a fentieknek megfelelően a gyártók az irányelv alapján

⁶⁸ 2018/851 irányelv, preambulumból (25) bek.

⁶⁹ Lásd: *A gyártók és a gyártói szervezetek általános kötelezettségei* c. fejezetet.

⁷⁰ 2018/851 irányelv, preambulumból (23) bek.

⁷¹ Lásd: *Az EPR rendszerek alapelvei és A gyártók pénzügyi kötelezettségei* c. fejezeteket.

⁷² 2008/98/EK irányelv, 8a. cikk (3) bek.

nem formálhatnak jogot arra, hogy a hulladékgazdálkodás egyes elemeit vagy egészét átvegyék az államtól.

- Amennyiben a gyártók üzemeltetik a hulladékgyűjtést, akkor azt *egyértelműen meghatározott földrajzi terület, termék és anyagáram tekintetében folyamatosan kell teljesíteni*. Azaz a szolgáltatás nem szűkíthető le a leginkább rentábilis termékekre és területekre, valamint akkor is egész évben biztosítani kell a szolgáltatást, ha a begyűjtött hulladék mértéke már meghaladta a rájuk vonatkozó célértéket.⁷³
- Megfelelő *önellenőrzési mechanizmusokat* kell bevezetniük a pénzügyi és a tényleges hulladékgazdálkodási kötelezettségeik megvalósítása kapcsán. Ezeket a mechanizmusokat szükségszerűen rendszeresen auditáltatni kell.⁷⁴
- Az EPR rendszerek transzparenciájának alapja, hogy nemcsak az állam szabályozó, szolgáltatásszervező stb. tevékenységét kell átláthatóvá tenni, hanem a gyártók, illetve szervezeteik is kötelesek a hulladékkal való gazdálkodásuk adatait széles körben *nyilvánosságra hozni*. Így a gyártóknak publikussá kell tenniük hulladékgazdálkodási célok teljesítését. Emellett a kötelezettségek kollektív teljesítése esetén nyilvánossá kell tenni a gyártók által létrehozott szervezet tulajdonosi szerkezetét, tagságát, az egyes gyártók által termékei után egységesként vagy tonnánként fizetett pénzügyi hozzájárulás mértékét, a megbízott hulladékgazdálkodók kiválasztásának eljárását stb.⁷⁵
- A szervezeti adatnyilvánossághoz szorosan kapcsolódik a *hulladék birtokosának tájékoztatása az EPR rendszerek működéséről*, így különösen a megelőzési intézkedésekről, az újrahasználatra való előkészítés, illetve a szelektív hulladékgyűjtés helyszíneiről és módjáról, valamint a szemetelés megelőzéséről.⁷⁶ Ezt a kötelezettséget a tagállamok az érintett gyártókhöz vagy szervezeteikhez telepíthetik. Amennyiben azonban a hatóságok maguk gondoskodnak erről, akkor annak költségét a gyártóknak kell viselniük.⁷⁷

A gyártók pénzügyi kötelezettségei

Az új irányelvi szabályozás minden bizonnyal legradikálisabbnak tűnő újítása, hogy az EPR rendszerek bevezetésével az állam a releváns hulladékok kezeléséért való *pénzügyi felelősséget automatikusan és teljeskörűen a gyártókra terheli* (ennek hiányában a hulladékgazdálkodás költségeit a hulladék aktuális birtokosának kellene viselnie). Fontos, hogy ezen rendelkezés teljes harmonizációt valósít meg: a tagállamok sem magasabb, sem – a lent említett kivételektől eltekintve – alacsonyabb pénzügyi kötelezettségeket nem állapíthatnak meg, azaz főszabály szerint minden esetben a gyártó állja a számlát.

Amennyiben a nemzeti szabályozási rendszer alapján a releváns hulladékok gyűjtéséről és kezeléséről a *gyártók* vagy szervezeteik *maguk gondoskodnak*, akkor az állam felé

⁷³ 2018/851 irányelv, preambulum (25) bek.

⁷⁴ 2008/98/EK irányelv, 8a. cikk (3) bek. d) pont.

⁷⁵ Uo., 8a. cikk (3) bek. e) pont.

⁷⁶ Uo., 8a. cikk (2) bek.

⁷⁷ Uo., 8a. cikk (4) bek. a) pont.

nem keletkezik fizetési kötelezettségük. Ilyen esetben a gyártók nyilvánvalóan érdekeltek a minél hatékonyabban és olcsóbban üzemeltethető hulladékgazdálkodási rendszerek kialakításában és fenntartásában.

Amennyiben azonban tagállami döntés alapján a releváns hulladék gyűjtéséről és kezeléséről az állami szervek gondoskodnak, akkor a gyártóknak pénzügyi hozzájárulást kell fizetniük.⁷⁸ Az irányelv mindazonáltal fontos garanciákat tartalmaz arra, hogy a gyártók ne váljanak egy pazarló, rosszul működő állami hulladékgazdálkodási rendszer vagy pedig a mohó adóztatási gyakorlat védekezésére képtelen áldozataivá. Első helyen említendő, hogy a *gyártók fizetési kötelezettsége korlátozott*: nem haladhatja meg az érintett termékek költséghatékony kezelésének költségeit.⁷⁹ Másodsorban, az új szabályozás megszabja, hogy az EPR rendszerek működtetésének *mely költségeit* kell a gyártókra terhelni. Így a gyártók által termékeik után fizetendő pénzügyi hozzájárulásnak *fedeznie kell*:

- a *hulladékgazdálkodás* költségeit, ideértve
 - a hulladékgyűjtés és a kezelés helyére történő szállítás, továbbá a szükséges kezelés költségeit;
 - a tagállam által meghatározott egyéb hulladékgazdálkodási célok megvalósításának költségeit, figyelembe véve az újrahasználatból, a másodlagos nyersanyagként való értékesítésből, valamint a visszamaradó betétdíjakból származó bevételeket is;
- a hulladékbirtokosok irányába teljesítendő *tájékoztatás* költségeit;
- az *adatgyűjtés és jelentéstétel* költségeit.⁸⁰

Harmadsorban, a hulladékgazdálkodás szereplőinek (gyártók, kollektív szervezetek és a hatóságok) pénzügyi terheit átlátható módon, az *érintettek* – így különösen a gyártók és szervezeteik – *bevonásával* kell megállapítani.⁸¹

Az új irányelv megállapít néhány kiegészítő szabályt is. Például *kollektív teljesítés esetén* az egyes termékek vagy hasonló termékekből álló termékcsoportok után fizetendő pénzügyi hozzájárulás mértékét lehetőség szerint *modulálni kell* a termék tartósságának, javíthatóságának, újrahasználatosságának és a veszélyes anyagok jelenlétének tükrében. Hasonló rugalmassági szabály, hogy bizonyos feltételek mellett a gyártók által fizetendő pénzügyi hozzájárulás mértéke *csökkenthető*, ha a hulladékgazdálkodás hatékonysága, valamint a rendszer pénzügyi életképessége ezt megköveteli. Ennek azonban számos jogszabályi feltétele van.⁸²

Értékelés: egy félszívű reform lehetséges hatásai

Az új irányelvcsomag elfogadása kétség kívül az elmúlt fél évtized uniós környezetvédelmi jogalkotásának egyik csúcsponti eseménye volt, amelyet hosszú és zajos

⁷⁸ 2018/851 irányelv, preambulum (24) bek.

⁷⁹ 2008/98/EK irányelv, 8a. cikk (4) bek. c) pont.

⁸⁰ Uo., 8a. cikk (4) bek. a) pont.

⁸¹ 2018/851 irányelv, preambulum (24) bek., 2008/98/EK irányelv, 8a. cikk (4) bek. c) pont.

⁸² Uo., 8a. cikk (4) bek.

intézményközi viták kísérték. Ehhez képest az elfogadott irányelvek kísértetiesen hasonlítanak a Bizottság eredeti javaslataihoz. Különösen látványos a diszkrepancia az EP rendkívül ambiciózus, mintegy 200 (!) oldalas jelentéséhez képest, amely a bizottsági javaslathoz képest radikálisan bővítette volna a teljes hulladékgazdálkodás pénzügyi ösztönzőinek a körét a termékdizájntól kezdve a lakossági szemetelés visszaszorításáig. A gyártókat érintő legtöbb újító jellegű, parlamenti módosító indítványból azonban csak egy-egy, önmagában gyakran értelmezhetetlen preambulumi bekezdés lett, vagy a „megelőzés” körébe sorolt „best-endeavour” típusú tagállami kötelezettség. A hegyek látványos vajúdása tehát inkább egeret szült, mintsem Góliátot.

A tagállami ambíció hiánya még az új irányelv legfontosabb szakpolitikai újítását jelentő EPR rendszerekre vonatkozó rendelkezésekben is tetten érhető. Ennek talán leglátványosabb megnyilvánulása, hogy az EPR rendszerek név alatt összefoglalt intézkedések immáron céljaik között sem említik a kiterjesztett gyártói felelősség eredeti premisszáját: a környezetbarát termékek kialakítására való ösztönzést. Ennek tükrében az EPR rendszerek funkciója kimerül a gyártók hulladékgazdálkodásban való részvételének szervezeti jellegű harmonizációjában. Több tagállamban még az új rezsim legradikálisabbnak tűnő újítása, a hulladékgazdálkodás költségeinek a gyártókra terelése sem jelent drámai változást. Sok országban ugyanis már jelenleg is ez a helyzet. De ha mégsem, akkor a gyártók az árképzésük során nyilvánvalóan törekednek majd arra, hogy megnövekedett költségeiket a fogyasztókra hárítsák.

Az EPR rendszerekre vonatkozó új szabályozásnak azonban van néhány, gyártói szempontból mindenféleképpen kedvező, elvi jellegű újítása. Egyrészt, a teljes pénzügyi felelősség kimondása egyúttal korlátok közé szorítja az állam pénzszerző étvágyát is: a gyártók fizetési kötelezettsége nem haladhatja meg a hulladékgazdálkodás valós költségeit. Emellett nemcsak, hogy felülről limitáltak a gyártók pénzügyi terhei, hanem azok megállapítása során igazolni kell, hogy azok milyen konkrét kiadásokat fednek le, illetve, hogy megfelelnek-e a költséghatékony gazdálkodás elveinek. Végül, az új irányelv még az erősen centralizált nemzeti hulladékgazdálkodási rendszereket fenntartó tagállamokat is rákényszeríti arra, hogy ezek működését átláthatóvá tegyék, illetve a gyártókkal való érdemi partneri viszonyt alakítsanak ki. Az EPR rendszerek alapelvei, illetve szervezeti intézkedései tehát várhatóan növelni fogják a meglévő gyártói felelősségi rezsimnek hatékonyságát, transzparenciáját és kiszámíthatóságát.

A fentiek nem lebecsülendő eredmények. Semmiképpen nem hozzák el azonban az európai hulladékposz régen várt fordulatát. Így viszont joggal merül fel a kérdés, hogy volt-e egyáltalán értelme a sokéves jogalkotási csatározásnak. A válasz az EPR rendszerekkel kapcsolatos kritikai észrevételek ellenére is pozitív. Az eredmények azonban várhatóan nem az évek óta csiszogatott szabályozási innovációknak – így a gyártók és a piac fokozott részvételének – lesznek betudhatók. Sokkal inkább a jól bevált command-and-control típusú előírások lényeges szigorítása fogja a tagállamokat szakpolitikai irányváltásra kényszeríteni. A szelektív gyűjtési kötelezettség kiterjesztése, a hasznosítási és újrafeldolgozási célok szigorítása vagy a lerakási tilalom bővítése olyan igazodási kényszerrel jelent az alacsony hatékonyságú tagállami hulladékgazdálkodási rendszerek számára, amely az EPR-re tekintet nélkül is a hulladékpolitika teljes körű felülvizsgálatát teszi szükségessé.

Mindezek tükrében a kiterjesztett gyártói felelősség intézményesülése az európai hulladékjogban semmiképpen nem tekinthető paradigmaváltásnak, sokkal inkább a meglévő tagállami rendszerek markáns harmonizációjának, amelyek csak kis mértékben orvosolják az EPR strukturális problémáit. Ekképp a 2018. évi reform várhatóan korlátozott hatással lesz az EU-ban keletkező hulladékok mennyiségére és összetételére.

Felhasznált irodalom

- BROUILLAT, Eric – OLTRA, Vanessa (2012): Extended producer responsibility instruments and innovation in eco-design: An exploration through a simulation model. *Ecological Economics*, Vol. 83. 236–245.
- CASTELL, Alice – CLIFT, Rolan – FRANCE, Chris (2004): Extended Producer Responsibility in the European Union. A Horse or a Camel?. *Journal of Industrial Ecology*, Vol. 8, No. 1-2. 4–6.
- FISHBEIN, Bette (1994): *Germany, Garbage and the Green Dot: Challenging the Throwaway Society*. New York, INFORM Inc.
- HICKLE, Garth T. (2014): An examination of governance within extended producer responsibility policy regimes in North America. *Resources, Conservation and Recycling*, Vol. 92. 55–65.
- KIRCHERR, Julian – PISCICELLI, Laura – BOUR, Ruber – KOSTENSE-SMIT, Erica – MULLER, Jennifer – HUIBRECHTSE-TRUIJENS, Anne – HEKKERT, Marko (2018): Barriers to the Circular Economy: Evidence from the European Union (EU). *Ecological Economics*, Vol. 150. 264–272.
- KORHONEN, Jouni – HONKASALO, Antero – SEPPÄLÄ, Jyri (2018): Circular Economy: The Concept and its Limitations, *Ecological Economics*, Vol. 143. 37–46.
- LIFSET, Reid – ATASU, Atalay – TOJO, Naoko (2013): Extended Producer Responsibility – National, International, and Practical Perspectives. *Journal of Industrial Ecology*, Vol. 17, No. 2. 162–166.
- MASSARUTTO, Antonio (2013): The long and winding road to resource efficiency – An interdisciplinary perspective on extended producer responsibility. *Resources, Conservation and Recycling*, Vol. 85. 11–21.
- SACHS, Noah (2006): Planning the funeral at the birth: extended producer responsibility in the European Union and the United States. *Harvard Environmental Law Review*, Vol. 30. 51–98.
- SALZMAN, James (1997): Sustainable Consumption and the Law. *Environmental Law*, Vol. 27. 1244–1293.

Jogforrások

- 1386/2013/EU határozat.
 1999/31/EK irányelv.
 2008/98/EK irányelv.
 2012/19/EU irányelv.

2018/851 irányelv.

A Bizottság Közleménye az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak, a Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának: Az erőforrás-hatékony Európa megvalósításának ütemterve (COM/2011/0571 végleges).

A Bizottság Közleménye az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak, a Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának: Az anyagkörülforgás megvalósítása – a körforgásos gazdaságra vonatkozó uniós cselekvési terv (COM/2015/0614 végleges).

A Bizottság Közleménye az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak: Nyersanyag-politikai kezdeményezés: az Európai gazdasági növekedés és foglalkoztatás kritikus szükségleteinek kielégítése (COM/2008/0699 végleges).

A Tanács 75/442/EGK irányelve (1975. július 15.) a hulladékokról.

A Tanács következtetései a körforgásos gazdaságra vonatkozó uniós cselekvési tervről www.consilium.europa.eu/hu/press/press-releases/2016/06/20/envi-conclusions-circular-economy/ (A letöltés dátuma: 2018. 06. 28.)

Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2018/849 irányelve (2018. május 30.) az elhasználandó járművekről szóló 2000/53/EK irányelv, az elemekről és akkumulátorokról, valamint a hulladékelemekről és -akkumulátorokról szóló 2006/66/EK irányelv, valamint az elektromos és elektronikus berendezések hulladékairól szóló 2012/19/EU irányelv módosításáról.

Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2018/850 irányelve (2018. május 30.) a hulladéklerakókról szóló 1999/31/EK irányelv módosításáról, az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2018/851 irányelve (2018. május 30.) a hulladékokról szóló 2008/98/EK irányelv módosításáról.

Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2018/852 irányelve (2018. május 30.) a csomagolásról és a csomagolási hulladékról szóló 94/62/EK irányelv módosításáról.

Az Európai Parlament és a Tanács 1386/2013/EU határozata (2013. november 20.) a „Jólét bolygónk felélése nélkül” című, a 2020-ig tartó időszakra szóló általános uniós környezetvédelmi cselekvési programról.

Az Európai Parlament és a Tanács 1600/2002/EK határozata (2002. július 22.) a hatodik közösségi környezetvédelmi cselekvési program megállapításáról.

Az Európai Parlament és a Tanács 2002/95/EK irányelve (2003. január 27.) egyes veszélyes anyagok elektromos és elektronikus berendezésekben való alkalmazásának korlátozásáról.

Az Európai Parlament és a Tanács 2002/96/EK irányelve (2003. január 27.) az elektromos és elektronikus berendezések hulladékairól.

Az Európai Parlament és a Tanács 2000/53/EK irányelve (2000. szeptember 18.) az elhasználandó járművekről.

Az Európai Parlament és a Tanács 2008/98/EK irányelve (2008. november 19.) a hulladékokról és egyes irányelvek hatályon kívül helyezéséről.

Draft Report on the proposal for a directive of the European Parliament and of the Council amending Directive 2008/98/EC on waste, PR\1096074EN.doc

Towards Sustainability: A European Community programme of policy and action in relation to the environment and sustainable development, OJ, C 138/55.

Internetes források

[http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Municipal_waste_generated_by_country_in_2005_and_2016,_sorted_by_2016_level_\(kg_per_capita\).png](http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Municipal_waste_generated_by_country_in_2005_and_2016,_sorted_by_2016_level_(kg_per_capita).png) (A letöltés dátuma: 2018. 06. 28.)

http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=sdg_12_50&language=fr (A letöltés dátuma: 2018. 06. 28.)

www.unesco.org/new/en/natural-sciences/ioc-oceans/focus-areas/rio-20-ocean/blueprint-for-the-future-we-want/marine-pollution/facts-and-figures-on-marine-pollution/ (A letöltés dátuma: 2018. 06. 28.)

<https://edition.cnn.com/2018/04/22/health/microplastics-land-and-air-pollution-intl/index.html> (A letöltés dátuma: 2018. 06. 28.)

www.nytimes.com/2018/01/11/world/china-recyclables-ban.html (A letöltés dátuma: 2018. 06. 28.)

